

SPOTKANIA MIĘDZYKULTUROWE

TOM I

**LITERATUROZNAWSTWO
KULTURA**

NR 3132

SPOTKANIA MIĘDZYKULTUROWE

TOM I

LITERATUROZNAWSTWO KULTURA

Pod redakcją
KRYSTYNY JARZĄBEK
ANNY RUTTAR
SYLWII SOJDY

WYDAWNICTWO UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

KATOWICE 2013

Redaktor serii: Historia Literatur Słowiańskich
BOŻENA TOKARZ

Recenzent
ZDZIŚLAW DARASZ

Projekt okładki i szaty graficznej
MAREK FRANCIK

Korekta
MAŁGORZATA SZYMCZAK

SPIS TREŠCI

Od redakcji	7
ROBERT BACALJA Imagološki aspekti Begovićeve <i>Gospode Walewske</i>	13
TOMASZ CZAPIK Interkulturove aspekty rozwoju miast Dalmacji	38
BARBARA CZAPIK-LITYŃSKA O wielokulturowości i międzykulturowości na podstawie esejów: Jančara, Debeljaka, Drakulić, Ugrešić i Čolovicia	48
ANA DALMATIN Transkulturacionja u romanu Miroslava Krleže <i>Povratak Filipa Latinovicza</i>	59
DIVNA MRDEŽA ANTONINA O predodžbama Talijana i talijanske kulture (posebice Mlečana) u pismima humanista Antuna Vrančića i povjesničara Ivana Lučića	68
ANITA GOSTOMSKA Wokół Bośni Andrićia	88
RENÁTA HLAVATÁ Štylistická reflexia o jazykovej analýze umeleckého textu	100

KRYSTYNA JARZĄBEK Przełamywanie stereotypów kulturowych	108
KRYSTYNA PIENIAŻEK-MARKOVIĆ Relacje ze spotkań z inną kulturą w dziennikach podróży chorwackiego romantyzmu	117
ANDREA RADOŠEVIĆ <i>Blagdanar</i> – odjek poljske latinske proze u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti	128
ANDREA SAPUNAR KNEŽEVIĆ, MARIJANA TOGONAL Književnokritički prilozi iz poljske književnosti i kulture u dalmatinskoj periodici u XIX. i početkom XX. stoljeća	137
IVANA ŠIBALIĆ Kulturološki aspekti u hrvatskoj međuratnoj putopisnoj književnosti	147
ANDREJ ŠURLA (Samo)podoba Slovenije in Slovencev v besedilih slovenske zabavne glasbe ...	156
DARIUSZ TKACZEWSKI Improwizowana (i prowokowana) „komedia dokumentalna”, czyli <i>Czeski sen</i> na jawie i <i>Czeski pokój</i> na bojowo	165
TEODORA VIGATO Poljski autori na hrvatskoj lutkarskoj sceni	190

OD REDAKCJI

Nietrudno zauważyć, że nasz świat coraz bardziej się kurczy. W ciągu kilku lub kilkunastu godzin możemy przemieścić się z kraju do kraju, z kontynentu na kontynent. Co więcej, aby zetknąć się z przedstawicielami innych narodów, nie musimy wcale wybierać się w podróż, wystarczy wyjść na ulicę, włączyć telewizor albo skorzystać z Internetu. W ostatnim okresie w Polsce przebywa coraz więcej obcokrajowców. W wielu miejscach globu można też spotkać Polaków. Do kontaktu przedstawiciele obcych sobie nacji dochodzi podczas:

- migracji zarobkowej,
- pracy w firmie zagranicznej albo zatrudnienia na rodzimym rynku pracy obcokrajowców,
- międzynarodowej wymiany młodzieży,
- uczestniczenia w projektach międzynarodowego Wolontariatu Europejskiego,
- szkolenia zawodowego,
- wyjazdów turystycznych,
- międzynarodowych konferencji czy seminariów.

W tym integrującym się świecie relacje międzyludzkie oraz stosunki między narodami nie zawsze układają się w sposób poprawny. Niemal na co dzień dochodzi na oczach świata do eskalacji pretensji i wzajemnych konfliktów. Każdego dnia mass media piętnują fanatyzm, dyskryminację i nacjonalizm wśród wspólnot etnicznych, brak tolerancji między wyznaniem i odmiennymi światopoglądami. Zarówno u nas w Polsce, jak i w innych krajach można wskazać ugrupowania, partie a, także osoby z kręgu władzy, które na co dzień podsycają wzajemne żale narodów, pielęgnują bolesne wspomnienia z przeszłości, umacniają negatywne stereotypy narodowe, tworzą wypaczone obrazy minionych dni, umacniają mury nienawiści wobec osób, które prezentują odmienny punkt widzenia. Rozdrapywaniu starych ran służą tzw. dni pamięci,

kiedy pewne środowiska ujawniają to, co było w przeszłości społeczeństw wstydlive lub haniebne.

Tak więc w kontaktach narodów zamieszkujących kulę ziemską da się obecnie zaobserwować dwie przeciwstawne tendencje: z jednej strony narody jednoczą się, czego przykładem może być Unia Europejska, z drugiej jednak strony nasilają się wzajemne pretensje, konflikty, napięcia, i nieporozumienia, które były budowane przez wieki. Skłania to do refleksji nad postrzeganiem przez Polaków przedstawicieli innych narodowości i kultur, a także Polaków przez obcokrajowców.

Na bolesne sprawy, które miały miejsce w przeszłości, ludzie nie mają wpływu. Można jednak dołożyć starań, aby w sposób pozytywny zmieniać to, co dzieje się tu i teraz. Trzeba jednak pamiętać, że ważnym krokiem na drodze do porozumienia z przedstawicielami innych narodów jest nauka ich języka – bywa to nierzadko pierwszym spotkaniem z innym narodem. Drugim krokiem natomiast powinno być dogłębne poznanie i zaakceptowanie odmiennej kultury i porównanie jej z kulturą rodzimą. Wynika to stąd, że kiedy ludzie przenoszą się do odmiennego kręgu kulturowego albo obcują z jego przedstawicielami, zabierają ze sobą własne poglądy, wartości, normy, zwyczaje, zachowania. Wyjeżdżając do innego kraju albo obcując z obcokrajowcami, wkraczają jednak w nowy system kulturowy, to jest system odmiennych norm, wartości i zachowań. Zetknięcie tych dwóch odrębnych światów może skutkować szeregiem nieporozumień, poczuciem zdezorientowania, stresem i złością. Jest to kolejne ważne spotkanie z przedstawicielami drugiej nacji.

Kwestie kulturowe, pojawiające się przy zderzeniu dwóch odmiennych systemów kulturowych, powinny stanowić przedmiot analizy i badań naukowców: filologów, językoznawców, historyków literatury, glottodydaktyków, a także historyków, socjologów, antropologów, etnologów, kulturoznawców. Z efektami ich pracy należy zapoznać przede wszystkim nauczycieli akademickich, pracujących na kierunkach neofilologicznych. Oni wszak nie tylko przygotowują studentów do posługiwania się językiem obcym, ale też muszą przekazać swoim słuchaczom to wszystko, co składa się na system kulturowy obcej społeczności.

Taka sytuacja będzie niewątpliwie sprzyjać:

- lepszemu poznaniu odmiennej nacji,
- dostrzeżeniu odrębności kulturowej,
- kształtowaniu opinii o odmienności, ale i równorzędności wszystkich kultur,
- poszanowaniu odrębności i różnic międzykulturowych,
- zrozumieniu tego, co obce,
- przełamywaniu negatywnych stereotypów i uprzedzeń,
- budowaniu mostów między ludźmi,

- wychowaniu młodych Polaków na świadomych i otwartych na innych obywateli Polski, Europy i świata.

Niniejszy zbiór artykułów, zgodnie z intencją jego twórców, ma przysłużyć się spotkaniom międzykulturowym Słowian. Oznacza to w praktyce, że jego adresatami są filolodzy – slawiści, natomiast autorami ci pracownicy uczelni wyższych z krajów słowiańskich, którzy obok pracy naukowej, skoncentrowanej wokół zagadnień związanych ze słowiańszczyzną, zajmują się na co dzień edukowaniem przyszłych absolwentów slawistyki.

Publikacja składa się z dwóch tomów:

- tom I: *Spotkania międzykulturowe. Literaturoznawstwo. Kultura.*
- tom II: *Spotkania międzykulturowe. Językoznawstwo. Glottodydaktyka.*

Tytuły te wskazują zatem na zakres, w którym mieści się tematyka poszczególnych tekstów.

Tom pod tytułem *Spotkania międzykulturowe. Literaturoznawstwo. Kultura* poświęcony jest zagadnieniom literaturoznawczym i kulturoznawczym ukazywanym przeważnie w kontekście południowosłowiańskich kultur (Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Serbii i Słowenii), a także kultur Czech i Słowacji oraz Polski i Rosji.

Krystyna Jarząbek (Sosnowiec) w artykule *Przełamywanie stereotypów kulturowych* syntetyzuje wiedzę na temat stereotypów narodowych oraz ich przezwyciężenia – na przykładzie Polski i Rosji, uwzględniając obie perspektywy dla przedstawienia etnokulturowych przeobrażeń, dotyczących sąsiadujących ze sobą państw.

Również problemom stereotypów poświęcił uwagę Robert Bacalja (Zadar) w artykule *Imagološki aspekti Begovićeve Gospode Walewske*, dokonując oglądu praktycznie już zapomnianego (przez polskich slawistów) obrazu Polski i Polaków, jaki w dramacie *Gospodja Walewska* zawarł Milan Begović.

O procesach kształtowania się kulturowej tożsamości miast Splitu, Zadaru i Dubrownika czytamy w artykule Tomasza Czapika *Interkulturowe aspekty rozwoju miast Dalmacji*. Miasta te wytworzyły przez wieki wielowarstwowe przestrzenie kulturowe, które pojąć można tylko w oparciu o wiedzę historyczną i świadomość zjawisk interkulturowych.

Barbara Czapiak-Lityńska podejmuje rozważania na temat wielokulturowości i międzykulturowości, inspirowane eseistyką Drago Jančara, Aleša Debeljaka, Slavenki Drakulić, Dubravki Ugrešić i Ivana Čolovicia (*O wielokulturowości i międzykulturowości na podstawie esejów: Jančara, Debeljaka, Drakulić, Ugrešić i Čolovicia*), oscylując wokół ważnych problemów doświadczenia narodowego i podmiotowości, eksplikowanych bogatym zapleczem kulturoznawczym i socjologicznym.

Transkulturową lekturę powieści *Powrót Filipa Latinovicza* Mirosława Krleży zaproponowała w eseistycznym tekście *Transkulturalija u romanu Miroslava Krleže Povratak Filipa Latinovicza* Ana Dalmatin.

Anita Gostomska w artykule *Wokół Bośni Andricia* zabrała głos w dyskusji na temat obrazów Bośni i tożsamości bośniackiej oraz ich uwarunkowań etnicznych, kulturowych, religijnych czy językowych.

Autorka Divna Mrdeža Antonina (*O predodžbama Talijana i talijanske kulture u pismima humanista Antuna Vrančića i povjesničara Ivana Lučića*) swoje rozważania skoncentrowała wokół bogatego materiału korespondencyjnego Antuna Vrančića i Ivana Lučića z Trogiru. Na jego podstawie, w kluczu problemów relacji międzykulturowych, przedstawiła dwa odmienne sposoby postrzegania Wenecji i Wenecjan.

Tekst Renáty Hlavatej *Stylistická reflexia o jazykovej analýze umeleckého textu* przedstawia istotne metodologiczne podejście do analizy językowej tekstu artystycznego/literackiego z perspektywy stylistycznej.

Relacje ze spotkania z inną kulturą w dziennikach podróży chorwackiego romantyzmu omawia Krystyna Pieniążek-Marković na podstawie tekstów podróżujących na Wschód i na Zachód chorwackich autorów, m.in.: Matiji Mažuranića, Adolfa Vebera Tkalčevicia, Ivana Kukuljevicia Sakcinskiego, Antuna Nemčića.

Andrea Radošević poddaje analizie wpływ polskiej prozy łacińskiej na chorwacką literaturę średniowieczną w pracy *Blagdanar – odjek poljske latinske proze u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti*.

Književnokritički prilozi iz poljske književnosti i kulture u dalmatinskoj periodici u XIX. I početkom XX. stoljeća to artykuł katalogujący ślady polsko-chorwackich związków literackich i kulturalnych w oparciu o teksty (beletrystyczne, krytyczne, publicystyczne), które ukazały się na łamach periodyków w Zadarze w wieku XIX i na początku XX wieku.

Podróże pięciu Chorwatów (Krunoslava Heruca, Ćirka Truhelki, Stjepana Radicia, Augusta Cesarca, Mirosłava Krležy) do Rosji omawia w optyce kulturologicznej Ivana Šibalić w tekście *Kulturološki aspekti u hrvatskoj međuratnoj putopisnoj književnosti*.

Artykuł (*Samo*)*podobna Slovenije in Slovencev v besedilih slovenske zabavne glasbe* Andreja Šurli komentuje autostereotypy narodowe Słowenów i ich miejsce we współczesnej słoweńskiej muzyce rozrywkowej.

Dariusz Tkaczewski w tekście *Improwizowana (i prowokowana) „komedia dokumentalna”, czyli „Czeski sen” na jawie i „Czeski pokój” na bojowo* komentuje znane czeskie wydarzenia medialne w perspektywie socjokulturowej.

Współpraca chorwackich i polskich teatrów lalkowych zostaje omówiona przez Teodorę Vigato na przykładzie dwu polskich sztuk, jakie zostały wystawione przez Teatr Lalek w Zadarze (*Poljski autori na hrvatskoj lutkarskoj sceni*).

Prezentowane prace ukazują bardzo szeroki słowiański kontekst – literaturoznawczy i kulturowy – z różnorodnymi nawiązaniem interdyscyplinarnymi.

Redaktorki publikacji żywią nadzieję, iż zapoczątkuje ona nowy cykl wydawniczy, który będzie systematycznie wznawiany i kultywowany.

W tym miejscu składamy serdeczne podziękowania recenzentowi, Panu Profesorowi dr. hab. Zdzisławowi Daraszowi, którego wnikliwa lektura tekstów i cenne uwagi pomogły w redakcji tomu.

*Krystyna Jarząbek
Anna Ruttar
Sylwia Sojda*

Projekt okładki i szaty graficznej
Marek Francik

Redaktor techniczny
Marek Francik

Korektor
Małgorzata Szymczak

Łamanie
Marek Francik

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2259-9 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-129-4 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
[e-mail:wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

Wydanie I. Ark. druk. 12,5. Ark. wyd. 18,0.
Papier offset kl. III 90 g. Cena 26 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław